

Voortgaand herstel

Zoals elk jaar had 1984 zijn zonzijden en schaduwkanten. Met de internationale conjunctuur ging het goed, met de nationale niet slecht. In sommige delen van de wereld ging het economisch gezien uitstekend (de VS, Japan), in andere wat minder (de Europese Gemeenschap), weer elders ging het bedroevend slecht (de meeste Afrikaanse landen). Hetzelfde gold voor sectoren en bedrijven: er waren er die groeiden als kool (vooral in de automatiseringsbranche), terwijl andere in de problemen raakten (melkveehouderij). Ook waren er maatschappelijke groeperingen die er financieel op vooruit gingen (werkenden in de marktsector), terwijl andere een stap terug moesten doen (uitkeringsgerechtigden). Hoe men het jaar 1984 per saldo beoordeelt, hangt af van de positie die men inneemt. Het maakt verschil uit of men producent is of consument, ambtenaar of industrie-arbeider, of men haring vist of makreel en of men De Vries heet of Van Dijk. Maar enkele hoofdlijnen zijn wel aan te geven.

Voor de *internationale conjunctuur* was 1984 een uitstekend jaar. De groei van het bruto nationale produkt in de OECD bedroeg – reëel – $4\frac{3}{4}\%$. De wereldhandel nam met 9% in volume toe. De werkgelegenheid breidde zich met 5 miljoen nieuwe banen uit. De inflatie was zeer laag. Gemeten naar deze maatstaven was 1984 in economisch opzicht het beste jaar sinds de omslag van 1973. En volgens de OECD kan de expansie voorlopig nog doorzetten, zij het in een duidelijk lager tempo dan in het afgelopen jaar 1). Wel zijn er verschillende zaken die zorgen baren. De Amerikaanse begrotings- en betalingsbalanstekorten, de nog steeds hoge reële rente, de overgewaardeerde dollar, het zwakke herstel in Europa, het internationale schuldenprobleem en de steeds hoger oplopende handelsperikelen werpen schaduwen over al te groot optimisme. Maar over het geheel genomen staat de barometer voor de wereldeconomie nog op goed weer. Na jaren van bewolking en neerslag, waarin de lucht maar niet wilde opklaren, is dat al heel wat.

1984 was ook een goed jaar voor het *internationale schuldenvraagstuk*. De sterke groei van de wereldhandel heeft de financiële dwangpositie van de belangrijkste schuldenlanden wat verlicht. Mexico is er in geslaagd met het internationale bankwezen een langlopende schuldstructureringsovereenkomst af te sluiten. Andere landen zijn zover nog niet en wringen zich nog in bochten om onder de aanpassingsprogramma's van het IMF uit te komen, maar als het economische herstel doorzet moet een geleidelijke oplossing van de schuldproblemen bereikbaar zijn. Daarmee zou een belangrijke bedreiging voor internationale economische en financiële stabiliteit zijn weggenomen.

Een nieuwe dreiging steekt echter de kop op op het gebied van de *internationale handel*. In dit opzicht was 1984 géén goed jaar. Weliswaar nam het wereldhandelsvolume zeer sterk toe, maar dit gold eveneens voor de neiging tot protectionisme. Vooral in de VS leidde de invasie van buitenlandse producenten op de binnenlandse markt tot een roep om beschermende maatregelen, waartegen niet voldoende weerstand werd geboden. De recente problemen met de export van stalen buizen uit de EG naar de VS waren het jongste voorval in een groeiende reeks die de steeds grimmiger wordende handelsbetrekkingen ken-

merkt. Langzamerhand dreigt een klimaat te gaan ontstaan waarin de Verenigde Staten, de Europese Gemeenschap en Japan de vrije handel eendrachtig de nek om draaien. Voortgaan op deze weg houdt een regelrechte aanslag op de internationale welvaart in.

1984 was ook geen glorieus jaar voor de *Europese Gemeenschap*. De Europese verkiezingen, die de Europese burger meer bij het Europese gebeuren hadden moeten betrekken, werden een flop. Mooie woorden en goede bedoelingen liepen op muren van nationalisme stuk. Intussen bedroeg de economische groei in de Gemeenschap in 1983 en 1984 nog niet de helft van die in de Verenigde Staten en Japan. De ontwikkeling van de werkloosheid was navenant: een daling in de VS en Japan, tegenover een stijging in Europa. In het communautaire beleid waren vrijwel de enige grenzen die werden overschreden, financiële grenzen. De nieuw aangetreden Europese Commissie staat voor de taak om Europa een nieuwe impuls te geven met een gebrek aan eigen middelen. Toch mag de voortgang van het Europese integratieproces niet uitsluitend in negatieve bewoordingen worden beschreven. Steeds meer begint het te dagen dat de kosten van een „non-Europa” onaanvaardbaar hoog zijn. Dit besef leidde reeds tot enkele kleine stapjes voorwaarts (Esprit).

Voor de *nationale economie* was 1984 niet slecht. De export ontwikkelde zich zeer voorspoedig, de winsten van het bedrijfsleven namen sterk toe, aan de stijging van de werkloosheid werd een halt toegeroepen en het financieringsstekort daalde sneller dan verwacht. Het herstel dat in 1983 aarzelend en slechts in een beperkt aantal sectoren op gang kwam, heeft zich in 1984 aanzienlijk verbreed. En als de tekenen niet bedriegen, kan de verbetering in 1985 doorzetten. Volgens een recent steekproefonderzoek van het CBS zullen de investeringen in de industrie in 1985 verder toenemen 2). Het herstel kan daardoor een duurzamer karakter krijgen.

De *economische politiek* stond in 1984 in het teken van eerherstel voor de markt. Overal in de OECD was het beleid gericht op het verminderen van de overheidstekorten, het verlagen van de belastingen en het verbeteren van de werking van arbeids-, kapitaal- en goederenmarkten. De meeste landen ondervonden daarbij hoe moeilijk het is om op deze terreinen resultaat te boeken. Het doorbreken van ingesleten gewoonten en gevestigde belangen gaat niet zonder slag of stoot. Dit onderdeel van het beleid – versterking van de economische structuur door de markt beter te laten werken – zal in de komende jaren nog veel aandacht en inspanning vergen. Anders ebt het herstel weer weg en zal de opleving van 1984 kortstondig blijken.

L. van der Geest

1) OECD, *Economic outlook*, nr. 36, Parijs, december 1984.

2) Zie ook de recente ERBO-enquête 1984 van de Vereniging van Kamers van Koophandel en Fabrieken in Nederland: *Het bedrijfsleven in Nederland*, Woerden, 1984. Hieruit blijkt dat de verwachtingen van het bedrijfsleven voor 1985 in het algemeen zeer positief zijn en dat er een aanzienlijke investeringsbereidheid bestaat.